

İsmail Kaplan, Köln (Alevilerin Sesi Genel Yayın Yönetmeni)

Ekim 1995 den Aralık 1999 a kadar, Alevi derneklerinde yapılan dizi seminerlerde 10 ayrı şehirde, isteyenlerle ortak Alevi değeriğini tesbit etmeyi amaçlayan bir anket uygulandı. Her seminerde bu anket uygulanmadı. Anketin uygulandığı şehirler ve uygulanma tarihleri şöyle: Hamburg (11.10.95), Oberhausen (21.10.95), Bremen (22.11.95 ve 4.4.97), Köln (12.1.96 ve 19.10.96), Neumünster (22.3.97), Lübeck (8..6.97), Miltenberg (20.9.98), Wuppertal (27.2.99), Lauenburg (21.3.99) ve Lichtenfels (13.6.99).

Bu seminerler Alevi dernekleri tarafından düzenlendi ve duyuruldu. Seminerlere katılım isteğe bağlı olarak gerçekleşti. Seminerlere katılanlar arasında, bazı derneklerde gençlerin bazılarında ise yetişkin ve yaşlıların ağırlıkta olduğu görölüyordu. Çoğu şehirde kadın katılımcılar, yaridan daha az bir orandaydılar.

Seminerlerin başlangıcında; tek soruluk bu anket tanıtılarak katılanlardan isteğe bağlı olarak ankete isim yazmadan katılmaları istendi. Bilimsel iddiası olan bir anket için gerekli olan yaş katagorisi, cinsiyet gibi temel sorular, asıl amacın “Alevi öğretili” üzerine seminer olması nedeniyle sorulmadı. Anket sadece yan bir ürün olarak izleyicileri ısındırmayı ve ilgileri üzerine genel bir bilgi edinmeyi amaçlıyordu. Seminerlere katılanlardan açıktan anket yapmak istemeyen olmadı. Ama değişik nedenlerden dolayı; örneğin; görevli olanlardan ve seminerlere geç gelenlerden bazı kişilerin anket kağıtları almadıkları göröldü. Ankete katılanlardan 390 kişi anket kağıtlarını cevapladı. Geri verilen anket kağıtlarının değerlendirilmesi sonucunda, Alevi kimliğinin odaklaşmasına ilişkin ilginç bulgular ortaya çıktı.

Ankette Alevi değeriileri

Var olan Alevi değeriilerini ortaya koymak ve Alevi kimliğinin yoğunlaştığı alanları belirlemek amacıyla düzenlenen anketin sorusu şuydu:

Alevilikte hoşunuza giden konuları beğerendiğiniz derecelere göre işaretleyniz!

Alevi Kimliği: Bir Anketin Sonuçları...

İsmail Kaplan tarafından yazıldı.

Ankete katılan kişi sayısı: 390

Alevilikte hoşuma gidiyen	Çok beğeniyorum	Orta beğeniyorum	Beğeniyorum	Az beğeniyorum	Beğenmiyorum	Çekimser
Hz. Ali'nin görüşleri	221	61	44	6	3	55
Hz. Hüseyin'in mücadelesi	241	65	25	7	2	50
Hünkar Hacı Bektaşî Velinin barışçılığı	209	61	31	77	4	56
Pir Sultan Abdal'in haksizlığa karşı mücadelesi	297	50	14	1	2	26
İnsana değer veren öğretisi ve felsefesi	265	55	25	3	0	42
Namazın olmayışı	98	20	77	25	51	119
Ramazan orucunun olmaması	97	25	69	21	53	125
Kadın-erkek eşitliğini savunması	258	49	33	9	5	36
Hz. Ali'nin kilici	112	47	72	23	37	99
Semah dönmeyi teşvik etmesi	137	85	73	15	0	80
Saz çalmayı teşvik etmesi	144	81	69	7	1	88
Cemde baci-kardeşlerin birlikte ibadet etmeleri	239	76	35	3	2	38
Musahipliğin olması	182	68	59	8	1	72
İnanclar ve ırklar arasında ayırım yapmaması	235	45	39	7	1	63
Haksizlıklara karşı gelen gelenegi	236	71	21	0	1	61
Sekilcilige önem vermemesi	152	70	51	10	10	97
Aleviliğin Allah anlayışı	160	73	47	15	11	84
Alevi ozanların deyişleri	193	76	46	4	1	70
Cemde dara çekilerek mahkeme etmek	167	64	56	16	17	70

Ankete katılanlara bu alanda 19 ayrı cevap verme olanağı verildi. Birden fazla cevap işaretlemek mümkün kılındı. Ayrıca isteyenler daha başka konuları da anket sonucuna ekleyebileceği ifade edildi.

Anketin değerlendirilmesi:

„**Pir Sultan Abdal`ın haksızlığa karşı mücadelesi**“ Alevilikte „**en çok**“ beğenilen değer olarak kendini göstermiştir. Anketlere katılanların % 76'sı bu yönde görüş bildirmiştir. Ayrıca, ankete katılanların %13'ü de „

P

ir Sultan`ın haksızlığa karşı mücadelesi

“ ni „

çok

“ sevdiklerini işaretlemişlerdir. Toplam olarak anketlere katılanların % 90'ı bu değere çok önem verdiğini göstermiştir.

İkinci sırada „**Aleviliğin insana değer veren öğretisi ve felsefesi**“ en çok beğenilen değer olmuştur. Bu değer, ankete katılanların % 68 „en çok“ ve % 14'ü tarafından „çok“ hoşuma gidiyor şeklinde cevaplanmıştır.

Bunun hemen arkasında, „**Alevilikte kadın erkek eşitliği**“ % 66 „**en çok**“ ve % 13 „çok“ cevapları ile toplam % 79 luk bir oranla 3. sırada en çok değer verilen 3. konu olarak öne çıkmıştır.

4. sırada % 62'lik oranla „**Hız. Hüseyin`in mücadelesi**“, 5. sırada % 61 lik oranla „**cemde baci kardeşlerin birlikte ibadet etmeleri**

“ ve 6. sırada „

haksızlıklara karşı gelme geleneği

“ yer alıyor.

„**İnançlararası ayırım yapmaması**“, **Hünkar Bektaş Veli`nin barışçılığı**“ % 60 lık oranla aynı derecede önem verilen değerler.

Ankete katılanlar tarafından, Hz. Ali`nin görüşlerine çok değer verilirken, „**Hz. Ali`nin kılıcı**“ yani savaşçılığı son sıralarda dile getirilmiştir. „

Ramazan orucunun ve beş vakit namazın Alevilik`te olmayışı“ndan

dolayı Aleviliği benimseyenlerin sayısı % 25 lerde kalmıştır. Bu iki konuda cevap vermeyenlerin sayısı % 20 ve 25 ile oldukça fazladır.

Anket sonuçlarında, en başta işaretlenen üç değer (haksızlığa karşı mücadele, insana değer veren öğreti ve kadın erkek eşitliği) ayrıca „**kontrol**“ niteliğindeki cevaplarla da en ön plana çıkmıştır.

Beğenilen değerler konusunda „en çok“ ve „ok“ cevapları toplandığında

Pir Sultan Abdal`ın haksızlığa karşı mücadelesi (% 89), Aleviliğin haksızlığa karşı gelme geleneği (% 79) ve Hz. Hüseyin`in mücadelesi (% 79) konuları en başta verilen cevaplardır. Böylelikle „**Aleviliğin haksızlığa karşı gelme geleneği**“ ankete katılanlar tarafından doğrudan ve dolaylı olarak en ne çıkarılan değerdir.

Kadın erkek eşitliğini savunması (% 79) ve cemde bacı kardeşlerin birlikte ibadet etmeleri (% 80) aynı orandaki cevaplarla en çok değer verilen bir konudur.

Aynı şekilde, **Aleviliğin insana değer veren ğretisi** (%82), Hünkar Bektaş Veli`nin barışçılığı (% 75) ve inançlar ve ırklar arasında ayırım yapmaması (% 72) ikinci derecede önem verilen değerlerdir.

9 ayrı şehirdeki sonuçlar dikkate alındığında da bu sıralama, ayrı ayrı şehirlerdeki seminer gruplarında da hemen hemen aynı kalmıştır.

Bu sonuçlardan Alevi kimliğinin, belirli değerler üzerine oturduğunu ve Alevi insanının bu değerlerle zdeştiklerini görüyoruz.

Ankete göre Alevi kimliğinin temel ilkeleri ve bu ilkelerin Alevi öğretisindeki yeri:

Anketlere katılım, bilimsel olarak bir toplumun yapısını tam olarak belirlemek için yeterli sayıda olmasa bile; bu anket Alevi kimliğinin oluşması konusunda önemli ip uçları vermektedir. Anketlerin değişik zamanlarda ve değişik şehirlerde, Türkiye`den değişik yörelerden gelen kadınlı erkekli Alevilerin arasında yapılmış olması; ankette ortaya çıkan sonuçların genel olarak Alevi insanının kimlik göstergesi olarak kabul edilmesinin başka bir nedeni olmaktadır.

· **Haksızlığa karşı gelme geleneği, haksızlık yapmamak (ya da adil olmak)**

Anketlerin ortaya koyduğu en belirgin sonuç; Alevi insanının haksızlığa karşı gelme konusunda çok hassas olduğu ve bunun için Alevi kimliğine sahip çıktığı gerçeğidir. Anketlere katılanların sadece % 7 si bu konuda görüş bildirmemiştir.

Özellikle Alevi gençlerinde var olan, Hz. Hüseyin`e ve Pir Sultan Abdal`a olan sevgi ve onların örnek insan alınmaları, onların haksızlıklara karşı canları pahasına amansız mücadele etmiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Haksız uygulamalara karşı Hz. Ali`nin başlattığı mücadele; onun şu sözü ile anılmaktadır: „ **Haksızlıklar karşısında eğilmeyiniz!**“ Bilindiği gibi; Hz. Ali`nin oğlu, Hz. Hüseyin, babası gibi, gerek Peygamber ailesine gerekse halka yapılan haksızlıklara, keyfi uygulamalara ve din adına yapılan katliamlara boyun eğmemiş, karşı gelmiş ve mücadele yürütmüştür. Kerbela`da, Yezid askerlerine teslim olmamış, son nefesine kadar onlara direnmiştir. Hz. Hüseyin`in akıllara durgunluk verecek bir metodla -susuz ve aç bırakılarak- Peygamber Sülalesinden ve haklının yanında yer alan gerçek müminlerden yaklaşık 72 kişi ile şehit edilmesi; Alevilerdeki haksızlıklara karşı gelme geleneğinin temelini oluşturmaktadır. Bu geleneğin daha sonraki yüzyıllarda, Hallac-ı Mansur, Baba İshak, Seyyid Nesimi, Pir Sultan Abdal ve Anadolu Halk Hareketleri liderlerinden Kalender Çelebi ve daha nice Alevi büyüğü ve neferleri tarafından yaşatıldığını görüyoruz. Özellikle de Pir Sultan Abdal; Osmanlı Paşalarının haksızlıklarına ve zulmüne sazi ile başkaldırmış ve bu uğurda asılacağını bildiği halde geri adım atmamıştır.

Anketlere katılanlardan hiç kimse „Pir Sultan Abdal`ın haksızlığa karşı mücadelesi“ ve „Aleviliğin haksızlığa karşı gelen geleneği“ az hoşuma gidiyor ya da hiç hoşuma gitmiyor cevaplarını işaretlememiştir. Bu sonuç; bize Alevilerin, bu değere azami önem verdiklerini gösteriyor.

Alevi öğretisinde, Alevi ahlak sisteminin temeli olan „dört kapı, kırk makam“ da haksızlık yapmamak en başta gelen „makam“dır. Bu, „helal kazanç yemek“ ya da „haramdan sakınmak“ şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca Aleviliğin temel düsturu „eline, beline, diline sahip ol!“ kaba kuvvetle, cinsellikle ve sözle“ haksızlık yapmamayı içermektedir. Mürşitler, „Gözünle görmediğini **gördüm**, kulağınla işitmediğini **işittim deme**, kimsenin hakkını **yeme**.“ şeklinde haksızlık yapılmamasını öğütlerler. Bu durum, mürşitlerin öğütlerinin bir değer yargısı olarak Alevi kültüründe önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Alevilikte, haksızlık yapmamak sadece sözde kalmaz ve sadece kişinin kendi değerlendirilmesine bırakılmaz. Aynı zamanda toplum olarak haksızlığın tesbiti ve giderilmesi konusunda cemlerde „dara çekilmek“ ve „rıza almak“ gibi „haksızlığa uğrayan“a söz hakkı verilir, haksızlık varsa giderilmesi için olanak sağlanır. Anketlere katılanların % 60'ı „dara

çekilerek mahkeme edilmek"i beğendiklerini belirtmişlerdir. Bu da, ankete katılanların bu geleneği beğendiklerini, ama Almanya toplumunda haksızlığa uğrayanların başka yollardan haksızlıklara karşı koyabilecekleri bilincinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Ya da cemlerde rızalık almanın karışık bir toplumda uygulanamayacağına işaret etmektedir.

Alevi öğretisinde, haksızlık yapmamak yeterli değildir. Haksızlığa karşı gelmek de o kadar önemlidir. Zamanımızda, sokakta ya da toplu taşıtlarda (S- ve U-Bahn) saldırıya uğrayan yabancıların, haksızlığa uğrayan yaşlıların ve ırzlarına geçilmek istenen kadınların yanında yer almak onları savunmak ve yardımlarına koşmak en önemli toplumsal görevlerden biridir.

Toplum olarak **Zivildcourage** denilen aktif tepki göstermek ve desteklemek ve böylece haksızlıkları önlemek olasıdır. Alevi kültürü, bu önemli değeri desteklemekte ve teşvik etmektedir.

· İnsana değer veren öğreti/ insanlar arasında ayırım yapmamak

Ankete katılanların cevapları, Alevi insanının, insana değer veren öğretisi ile özdeşliğini göstermektedir. Bunun, öğretide çok çeşitli şekilde ifade edildiğini biliyoruz. „**Benim Kabem insandır. Her ne arar isen kendinde ara. Kul hakkı yemek en ağır yüküdür. Yetmiş iki milleti bir gör!. Tanrı insanda tecelli eder. Kendi özünü bilmek tanrıyı bilmek demektir. İnsan gönlü yıkan tanrı evi yıkmış sayılır.**“

İfadeleri Alevi öğretisinde insanı ön plana çıkaran bir kaç örnektir.

İnançlar ve ırklar arasında ayırım yapmamak, insanları ve inançları eşit görmek ve onları kabul etmek Alevi öğretisinin temellerindendir. Bu „dört kitabın dördü de hak“ demekle de ifade edilir. Böylelikle kendi ırkını ve kendi inancını üstün görmek, Alevi öğretisinde kabul görmez, reddedilir. Alevilikte „Ramazan orucunun ve beş vakit namazın olmayışı“ konusundaki cevap hakkını kullanmayanlar % 25 lik bir oranla çok yüksektir. Bu tavırda da, başkalarının ibadetine karışmamak ve onları oldukları gibi kabul etmek görüşü yatmaktadır.

Zamanımızın en önemli toplumsal hastalıklarından olan „ırkçılık“ ve „kökten dincilik“ yukarıda ifade edilen ve uzun yüzyıllardır savunulan „insanlar arasında ayırım yapmamak“ ilkesi nedeniyle Aleviler arasında taraftar bulamamıştır.

Alevi inancında yetişen ve o inancı özümsemiş kişilerin ırkçı olmaları mümkün değildir. Buna rağmen zamanımızda bazı Alevilerin kendi öz inançlarına ters olarak „ırkçılık ve milliyetçilik“ yapmalarını, Alevi öğretime yüklemek büyük bir haksızlık olacaktır. Bu durum, o Alevilerin resmi politikalardan etkilenmelerinin bir sonucudur.

· Kadın erkek eşitliği

Anketten çıkan sonuca göre, Alevilikte kadın erkek eşitliği savunulmaktadır.

Alevi öğretisinin ve yaşamının en belirgin özelliklerinden biri de kadın erkek eşitliğini savunmasıdır. „Cemde bacı kardeşlerin birlikte ibadet etmeleri“ne ankete katılanların % 90 ı tarafından önem verilmekte ve sahiplenilmektedir. Alevi ibadetinde ve inancında, Allah tüm insanları ve tabii ki kadın ve erkeği eşit yaratmıştır. Eşitsizliği gerektiren hiç bir neden yoktur ve kabul edilmez.

Alevi öğretisinde kadın erkek diye bir belirleme yapılmaz. Buyruk ve Veleatname gibi kitaplarda „bacı, kardeş“ belirlemelerinden başka bir ayırıma rastlanmaz.

Alevilikte tek kadınla evlilik vardır. Kırklar Cemindeki erenlerin 17 si kadın olup kadın erkek birlikte semah dönmüşlerdir.

Alevi ailede ocuk eğitiminde kız ve erkek çocuklar arasında ayırım yapılmaz. „Eline, diline, beline“ düsturu her cinsiyet için de geçerlidir. Cinsel ilişki hariç, evlilik öncesi kız erkek ilişkisi normal kabul edilir. Evlilik öncesi ilişki, evliliğe giderse, sonuçtan herkes razıdır. Ailede ve ocuk eğitiminde „mahrem“lik geçerli olmasına karşı, okullarda verilen cinsel eğitim Alevi ailelerce yadırganmamaktadır. „Ahlaklı, ahlaksız“ sıfatları her iki cinsiyet için de aynı oranda geçerlidir. Köy kültüründe geçerli sayılan „terbiye, saygı, şeref ve namus“ değerleri endüstri toplumunda anlam farklılıklarına uğramıştır. Örneğin; daha önce büyüklerin yanında saç taramak ve süslenmek „saygısızlık“ sayılırken, bugün normal bir davranış olarak karşılanmaktadır.

Alevi ailelerde kız ve erkek çocuklarının okul ve meslek eğitimine aynı derecede önem verilir. Hacı Bektaş Veli „İlimle gidilmeyen yolun sonu karanlıktır. Kadınlarınızı okutunuz.“ tavsiyelerinde bulunmuştur.

Sonuç olarak:

Anketten çıkan sonuçlar,

1) Alevi derneklerinin çalışma yöntemlerini ve amaçlarını belirleyecek niteliktedir. Alevi dernekleri, yukarıda belirtilen değgerlere önem veren çalışmalara yer vermeliler ve bu değerlerin gelişeceği ortamlar ve etkinlikler oluşturmalıdır.

2) „**Haksızlığa karşı gelmek, haklıyı savunmak, insana değer vermek ve diğer insanlara eşit ve hoşgörölü davranmak ve kadın erkek eşitliğini savunmak ve de gerçekleştirirmek**“ şeklinde özetleyebileceğimiz Alevi değerlerinin küçük yaşlarda aileye paralel olarak ocuk yuvalarında verilmesi gerekir.

3) Alevi ailelerin istedikleri „Okullarda Alevilik“ derslerinde, ortaya çıkan bu değerlerin çocuklara öğretilmesi amaçlanmalıdır. Kültür bakanlıklarında ve diğer yetkililerle yapılan görüşmelerde Alevilerin bu değerlere sahip çıktıkları savunulmalı ve ailede verilen bu değerlerin okullarda devam ettirilmesi istenmelidir.

Çoğu evrensel olan ve insanın mutluluğunu amaç edinen bu değerler, Alman toplumu için de önemli ve vazgeçilmez değerlerdir.